

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת פנחס חשי"פ * 496



נועם הנשמות
פרקי ערגה לשבת קודש



על השולחן
הרב אברהם ישראל פרידמן

שלום לך בני

על הנער שלא "סולק" מהשיבה

לכן אמור, הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר כה, י"ב)

נהרות של דיו נשפכו כדי לפתור את החידה-הסתומה:
מדוע במילה שלום מופיעה ו' קטועה?

נתבונן יחד ונסה למצוא פתרון.

דוגמא מחיינו.

נער מנערי העברים אינו מתאים לשיבה בה הוא לומד.
הוא לא "פרחח". פשוט לא מתאים לסגנון של השיבה;
השתא. לא עומד בתקנון הקפדני שלה.

הוא נקרא אחר-כבוד למנהל-הרוחני שפוקד עליו למצוא
ישיבה אחרת. (בכוונה לא אומר "מסלק", כי זה לא.
לפחות אמור להיות לא). הדבר מובן: בחור שכזה פשוט
לא מתאים. צריך לקיים אתו - מתוך חמלה ואבהיות
כמובן - "היפרד נא". זה נראה מריבה. אש וגפירת. אבל
זה ממש לא. זה שלום. כך אמור להיראות השלום. הוא
שם והם פה.

מרב אלישיב הביא את אחאב כדוגמא חריפה.

כאשר נפגש אליהו עם אחאב אחרי שלוש שנות הרעב,
מתנפל עליו אחאב ואומר לו: האתה זה עוכר
ישראל? (מלכים-א' יח, יז). בתקופת אחאב עם ישראל
ישב בשלום ובשלווה ולא חסר להם מאומה. אלא
שאחאב התמכר לעשות הרע בעיני ה', ואז מגיע הנביא
אליהו ומכריז מלחמה עליו. בעיני אחאב, הוא זה שמעכיר
את השלווה, השלום והטובה.

ואליהו הנביא משיב לו חריפות: "לא עכרתי את ישראל,
כי אתה ובית אביך בעזבכם את מצוות ה'".

אותו אליהו - מצביע גאון הפסיקה וההגות מרב הרב
אלישיב - ה"נאשם" בעריכת מחלוקות ובניגוד השלום -
הוא-זה שהופקד להשמיע לישראל את בשורת הגאולה -
"מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום (ישעיהו
נב, ז).

מפעים.

"שלום", הניב והאגדה.

לרבים מאתנו זה מצטלטל עם יונות צחורות, "וגר זאב עם
כבש". אין צוחה ברחובותינו. עולם-גן-עדני שכזה. שלווה
מופלאה.

אבל האמת היא, שזה לא מדויק. הבה נטה אוזן ונקשיב
לדברים מופלאים שניגן בנעימות כתיבתו, אדוננו מרב הרב
אלישיב זצוק"ל:

"במשנה במסכת עוקצין (ג, יב) שנינו: 'לא מצא הקב"ה כלי
מחזיק ברכה אלא השלום'. ולמה קראו 'כלי' ולא אמר
ש'השלום מקור הברכה' וכדומה?"

"אלא באו חז"ל ללמדנו, שהשלום הוא כלי! מה הכלי אינו
עשוי אלא עבור דבר שמכניסים בו, ואם לא יצליח להכניס
בו את הדבר - אין עליו תורת כלי. כן הוא השלום, שהוא
כלי המחזיק את הברכה, אבל אם הוא מחזיק את הקללה -
אינו שלום אמת. וכבר נאמר: 'אין שלום לרשעים' (ישעיהו
מת, כג) שכן השלום להם - רע הוא, ואין הוא כלי מחזיק
ברכה".

ה"שלום" דורש לעיתים ו' קטיעא. לעשות משהו כואב.
דוקר. לא תמיד זה ה"עוד ישבו זקנים וזקנות בחוצות
ירושלים, ילדים וילדות משחקים". לפעמים זה הפרדה
כואבת, הרחקה-זוטה, וזאת כדי לקרב אחרים.

"... מצוינת היא מצוות

השבת, שגם ללא הזדקקות
לצור-מחצבתה, לכלל כל
התורה כולה, מוחשת
ומרגשת בה הקדושה
העילאית והוד הרוממות.
היא הינה פרט מעין הכלל,
פרט המלמד על הכלל
כולו, שכל המחזיק בה
ומשמרה כהלכתה - "אפילו
עובד עבודה זרה כאנוש -
מוחלים לו, כי בהחזיקו בה
יניח כל עוונותיו, כי אור
קדושת התורה יתנוצץ
לפניו והמאור שבה יחזירו
למוטב.

"צא וראה, כי גם רחוקים
ומתרחקים שעיניהם לא היו
פקוחות דיין ולבכם לא היה
פתוח לרווחה ולא זכו
לראות את קדושת כללות
תורת ישראל, גם המה צפור
אור יקרות שבת קדשנו
ופיותיהם מלאו תהילתה"

(הגאון רבי משה-חיים לשנגר
שליט"א - שלהי ספר 'שבתם של
ישראל' - ירושלים תשל"ח)

לתשומת ליבכם!

מהדורת הדפוס
מצומצמת.

לקבלת הגיליון במייל,
שלחו בקשה ל:

abyisrael@gmail.com



האם 'תרנגול הודו' מסוגל להתעמק ב'המפקיד' [ב']?

הרה"ג רבי יעקב ב. פרידמן שליט"א

מנחם, נער בן 14 לומד לכאורה בישיבה לצעירים המקומית בישוב גמרא ומשנה, אבל מה שהוא באמת לומד, הם שמות רכבים, מהירויות נהיגה, דרכי עקיפה בכביש, ותמרורים. אלו תחומי העניין שלו. מנחם פיתח מיומנות: הוא יודע לזהות ממרחק, לפי נצנוץ פנסי המכונית, את הדגם שלה.

הידענות המוזרה והטפלה הזו, קוממה את נפש ההורים והמחנכים. ככל שהילד גילה התמצאות מופלאה יותר בעולם הרכבים, חוקי עצירה ועקיפה - הלך הזעם וגבר. ועמו גערות וצעקות יומיומיות:

"גאון גדול אתה! זה מה שמשנה בחיים! איך נראים פנסים של 'רנו'?! עד כמה החלונות-החשמליים של 'שברלוט' מתוחכמים? מה ייצא ממך בסוף, אה? מוסכניק?! ההורים ביטאו את המילה "מוסכניק" בארס של בוז, שגרמה למנחם להצטפד אל תוכו בבושת פנים.

אט אט הלך מנחם וברח נפשית מהוריו, ממחנכיו, מדף הגמרא. הוריו לא ניסו וגם לא בקשו להבין ללבו. "ילד של 'הידר' אינו אמור להבין בנצנוצי פנסי 'רנו'!". חומה נפשית הלכה וגבהה ביניהם. הריחוק יצר במנחם הטכנולוגי הדמיוני שפיתח. חומר הקריאה היחיד שבו מצא נוחם ועניין, היה מחירי מכוניות משומשות. והוא הלך ושקע בתוך עולם של דמיון.

לילה לילה היה מנחם נרדם עם חלום שפרכס במעמקי נפשו: היום בו יקנה לעצמו את ה'פיאט' המשומשת הראשונה שלו!

מה התחולל בנשמתו של מנחם?

נטיות נפשיות ורגשיות, הביאו מלכתחילה את מנחם להתעניינות מופרות בנושא הרכבים. לא חלילה פרחות, ולא פריקת-עול. סתם נטייה נפשית פנימית לנושאי טכנולוגיה. כשתיאר את תאורת הרכבים, ביקש בעצם לומר להוריו, לחונכיו, "גם אני מנחם, הכישלון העלוב במשא ומתן של 'שומר שמסר לשומר' ב'המפקיד', יודע משהו בחיים!". לא רק שלא כיבדו אותו על כך. בוז לו בלהט נשמתם.

האם זה קרב את מנחם ל'המפקיד'? האם זה הרחיק אותו מחלונותיה החשמליים של ה'רנו'?

וודאי שלא. "חושך", הנחיל סבא קדישא ה'חפץ חיים', "אין מגרשים במקלות". גם לא בצעקות. ליחס המבוה הייתה השפעה אחת בלבד: הוא חיידד במנחם את ההכרה ההולכת ומצטברת, שחיינו נטולי תוכן!

מה צריך הורה לעשות כשבו מגלה עניין גובר בסבך טכנולוגי במקום ביסוד הרא"ש ב'עד המסייע'?

להפוך ל'הינדיק' ל'תרנגול ההודו' של מוהר"ן.

לרדת, כאותו אורח בארמון המלכות, ולהצטרף ל'תרנגול ההודו'. לגלות עניין בעולמו. אין הכוונה כמוכרן שגם אתה, ההורה, תהפוך למומחה וסקרן בתאורת-מכוניות. אבל במקום להיאבק בנטיית-הנפש הזו, הכל אותה בלבבך! שוחח אתו על חלונות ה'רנו'. אל תבוז לנטייתו כל עוד אינן חורגות חלילה מתחום הקדושה. התקרב במידה סבירה לעולמו. רד אליו 'מתחת לשולחן'.

את אמונו של ילד-ה'רנו' תוכל לרכוש רק בכך שתוכיח לו שאינך בז לעולם ההתעניינות שלו. לאחר שייראה בך מעין 'תרנגול הודו', תוכל להפנות את תשומת לבו, לאט, בהדרגה הראויה, לקודש פנימה. לקדושת הגמרא. למתיקות של רשב"א, לעולם של רוממות.

בכך אתה משדר לו: מנחם! גם אם אתה בעל נטייה למורכבות טכנולוגית, אין זה אומר חלילה וחס שאתה מופקע ממתיקות התורה. אדרבא! תייבא את כשרונותיך הטכנולוגיים לבית ה'!

מסתבר במידה של וודאות, שתמיד תישאר בו נטייה לטכנולוגיה. אבל האם הנטייה הזו תשתלט עליו, ועד כמה יהיה פתוח להאיר את נשמתו באור התורה - תקבע רק הפתיחות של לבך האבהי לעולמו לאופיו ולנטייתו לבו!

מצלמות העיר העתיקה - בשבת

הבה ונשחה קצת בסוגיות 'צידה'. ככל שאתה חותר בה - אתה מגלה כי המים עמוקים יותר ויותר.

הרשב"א העמיד חידוש מופלג במלאכת צידה ונהרות של דיו נשפכו להעמיד פשרו: הרשב"א (שבת קז, א) הביא לדברי הירושלמי כי אדם שנועל את דלת ביתו בשבת מפני שמירת חפציו וידע כי צבי נמצא בתוכו, אם מכווין גם לשמירת חפציו - אף אם מכווין גם לצידת הצבי, אינו עובר משום 'צידה' כלל.

הר"ן על-אתר תמה עליו שהרי זה בכלל "פסיק רישא" (חתוך ראשו ולא ימות) ומדוע יהיה פטור על כך? בכל מקרה, לאחר עיון בראשונים נראה כי הדעה הזו לא מקובלת כל-כך. הריטב"א למשל כותב כי הבבלי חולק על כך (וכפי שמשמע למען האמת מלשון המשנה: "הא למה הדבר דומה? לנועל ביתו ונמצא צבי שמור בתוכו"). משמע שרק כאשר נודע לו למפרע על כך ייפטר, אולם כאשר עושה זאת בידועין בוודאי הרי זה בכלל צידה.

ולכאורה אפשר כי סברת הרשב"א יסודה כבר במלאכות שונות. הרשב"א עצמו בתשובותיו וכן מצינו בשאר הראשונים מתירים לברור אוכל מתוך פסולת לאלתר משום שכן היא "דרך האכילה". הוי-אומר: מלאכה שדרך האדם לעשותה בצורה טבעית, אין היא בכלל "מלאכה". ודוגמה לדבר נביא מאדם שאוכל בשבת מאכלו, אטו ייחשב ל"טוחן" שהרי מרסק במו-פיו האוכל לחתיכות ועירות ואף לעיסה, אך זה ברור לכולנו שהתורה לא אסרה על האדם לאכול בשבת, ואין על זה שם "מלאכה" כלל מעיקרא. כנ"ל יש להטעים בדברי הרשב"א לגבי נעילת ביתו: התורה לא אסרה על האדם לעשות מעשה סתמי של נעילת ביתו כדרך שעושה כל הימים למען שמירת חפציו, ואף אם יש בתוכו צבי - לא נוכל להגדיר פעולה אנושית-טבעית של נעילה בשם "מלאכה". והבן.

ברם, ראיתי באחרונים (שו"ת יביע אומר חלק ט' סימן ל"ה ועוד) שנקטו דברי הרשב"א להלכה. ואנוכי הקטן מתקשה להבין: שהרי פלא הוא להסמיך על דברי הרשב"א הללו, שלמעשה לא ננקטו בדרך פשוטה וברורה להלכה כאשר רוב הראשונים חולקים על חידוש זה. מה עוד שבמשנה ברורה (שער הציון סימן שט"ז סעיף קטן ל"ג) אף נוקט שגם אם כן ננקט להלכה - רבים מן האחרונים סייגו מאוד בדברי הרשב"א והסכימו לנקוט אותם רק במקומות מיוחדים. וצריך עיון.

ברם בלי קשר יש מקום לטעון כי אין צורך להקיש ממש, שכן בסברה ההולך בשבת ומצלמות-ביטחון מצלמות אותו, הרי קל הוא מנועל דלת. שכן לא עושה כאן אילו פעולה. והליכה לא נאסרה בשבת.

"... את אמונו של ילד-ה'רנו' תוכל לרכוש רק בכך שתוכיח לו שאינך בז לעולם ההתעניינות שלו."



משפט בנות צלפחד

התביעה של בנות צלפחד לכאורה מוזרה ולא היה משה כדאי להגיש משפטן לפני ה'. שהרי הקב"ה אמר למשה מפורש שחלוקת הארץ תהיה לאנשים ולא לנשים, שהרי אמר לו ה' "איש לפי פקודיו יותן נחלתו". ולכאורה היה לו לגעור בהן האם אתן חלוקות על התורה ולא להשתדל עבורן.

אולם בספרי מסביר את מחשבתן כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ מתחלקת לשבטים ולא לנקבות לא כרחמי בשר ודם "נתקבצו כולן ליטול עצה אמרו: רחמי הקב"ה: בשר ודם רחמיו על הזכרים יותר מעל הנקבות, אבל הקב"ה רחמיו על הכל שנאמר (תהלים קמ"ה): "ורחמיו על כל מעשיו".

בנות צלפחד יצאו מנקודת-הנחה שהקב"ה מרחם על כולן. טענה כזו הייתה כל-כך חזקה עד שגם משה לא יכל לדחותן והגיש משפטן לפני ה' ואכן הקב"ה הצדיק אותן וציווה אם אין בן תנתן הנחלה לבת. בנות צלפחד לא העלו על הדעת לחלוק על משה אולם היו חכמות והבינו שגם אם מברכין שלא עשני אשה אלא שעשני כרצונו אין זה פגיעה באשה כי ודאי רחמי הקב"ה על כולן אלא קבע את תפקידיהן ואין זו פגיעה.

והגם שאיש קודם לאשה להחיותם בסכנה (הוריות דף י"ג ע"ב) אין זה מפני נחיתותן או חוסר רחמנות אלא מצד קיום העולם שאנשים מחוייבים יותר במצוות.

את היסוד העצום הזה לימדונו בנות צלפחד שרחמיו של הקב"ה על כל מעשיו. והרי חז"ל דרשו על הפסוק "והלכת בדרכיו" - התנהג במידותיו של הקב"ה: מה הוא רחום אף אתה יהיה רחום; מה הוא חנון, אף אתה יהיה חנון. בכלל רחמי ה' שאדם ירחם על כל בריותיו, יכיל אותם ויבין אותם.

וכבר אמרו על רבינו הקדוש שקיבל עליו ייסורין גדולים אולם כשריחם על החולדות בפתח ביתו כשאמר למשרתת שלא תפגע בהן ולא תגרשן שהרי כתוב "ורחמיו על כל מעשיו" - כי אז גם הייסורין חדלו ממנו.

"ה' יתברך לא יאכזב אותנו.."

מעשה בבית אחד מצדיקי טבריה

פניא דמעלי שבתא בעיר הקודש טבריה.

נקישות עזות נשמעות בדלת-ביתו של המקובל הצדיק רבי דב קוק שליט"א. הבית אפוף ניהוחות שבתיים כבדים של מיני-המטעמים לשבת המלכה בעיר רקת. בפתח ניצבת אישה קשת-יום ששופכת צקון-לחשה בפני הרבנית כי אין לה אוכל לשבת והיא לא יודעת נפשה מרוב צער.

בלי אומר ובלי דברים ניגשת הרבנית קוק תחי' אל האישה ומעמיסה לתוך סליה שלל מעדני שבת - עופות, דגים ויין, משתה לחם וקידוש רבה ורוב מטעמים ברוח נדיבה.

"ה' יתברך לא יאכזב אותנו", היא מפטירה כשהיא פורסת עיניה לשמיים באמונה תמימה. שעות אחדות לפני שבת עכשיו, וצריך נס כדי שיהיו כאן סעודות-השבת הקרובה, אבל הרבנית באמונתה העיקשת עומדת.

ד. מ. - מתושבי טבריה, ערך אמש 'אזכרה' לאביו המנוח. בלילה שאחרי - ליל שישי - ניגלה אליו אביו בחלום בברור. "לך הכן את סעודות-השבת לצדיק הרב קוק, ובכך תתעלה נשמתו!", הוא פוקד על בנו.

בלי אומר ובלי דברים ניגש הבן אל המלאכה והוא מכין את כלל סעודות-השבת, דגים, בשר ויין והוא שועט ברכב לביתו של המקובל שלידי קריית-שמואל.

שעתיים לפני שבת הוא ניצב שם, מוריק מרכבו כל-טוב, כסעודת שלמה בשעתו. "אבא", הוא אומר, "ציווה עליי שאעשה זאת לזכרו. אבא ביקש".

ובביתו של המקובל הרב קוק - מאנשי מעלה בדור עיקש ופתלתול, לא יחסר כל-טוב.

בדרך-כלל אנחנו אוהבים להשאיר את הסיפור יתום. לתת לכם - הקוראים - להסיק את המסקנות לבד. אבל כאן יש לשפוך תבלין משמעותי על העובדה המופלאה הזו.

יש שבוודאי יתפעמו מגודל ה'השגחה פרטית' - איך שבאורח בלתי-צפוי מתמלא ביתו של הרב קוק בכל-טוב לאחר שדקות טרם לכן התרוקן לאחר סעד לאישה נדכאת ועגמומית.

אבל מספר הסיפור מצביע על זווית אחרת: אמונתה הזכה והתמימה של הרבנית קוק תחי'. היא ביטלה עצמה ביטול מוחלט מתוך אמונה עמוקה כי סעודות-השבת יבואו לה. האמונה הזו הוכיחה עצמה בחינת "מאין - יבוא עזרי".

ואידך, זיל-גמור.



הבה"ח הרב שלמה קרלינסקי ז"ל

הרבה נורתים לו לעץ..

עוד האירני חונן הדעת אמש במה שאנו אומרים בתפילה "ברוך אתה ה' בונה ירושלים". ואין שומעות אוזנינו מה שפינו מדבר. כי הקב"ה 'בונה' - בונה עתה את ירושלים, ואף שאין עינינו רואות.

ואיתא במדרש שהמלאכים חוצבים ומסתתים שערי ירושלים ביהלום ובונים ירושלים בכל עת. וכבר ביארו בזה - שכל תפילה ותפילה שבן ישראל מתפלל על הגאולה ובניין ירושלים, מוסיף נדבך בקירוב הגאולה, וחס מלהרהר שאין התפילה נענית.

והמשילו - לעץ רחב שצריך לירות אותו, שכל אחד הולך ומכה בו בגרון ונסדק מעט, אך המביט על העץ, הרי נראה הוא בתוקפו. ואפילו כשנשאר חיבור אחרי רוב המכות, עדיין העץ עומד בתפארתו עד שיבוא הרגע שיכרת הבדל האחרון, ואזי יפול ארצה בקול רעש גדול. ולא יעלה על לב איש שזה שהכה אחרון הוא כרת את העץ אלא כל אלו שהכו בגרון מתחילה.



צילום: הקרן לזיכרון הרב שלמה קרלינסקי

וכן הוא בעניינו - הקב"ה הולך ובונה את ירושלים, ומצמיח [עתה] קרן ישועה. וכל תפילה, כל מצווה, וכל התאמצות נוספת - מקרבת עוד מעט את הגאולה, עד כי יבוא שילה במהרה בימינו אמן. ('האדם בעולמו' - עמוד שי"ז).

<<<

יצחק נבון

"נלתה נפשו אל גאולת שכינתך"

כשעלה רבי חיים בן עטר זיע"א - בעל האור החיים הקדוש - לארץ ישראל עם חבורת תלמידיו בראשית שנת תק"ב ומחמת המגפה בירושלים ישב תחילה ישיבת-ארעי בעכו. משם יצא עם תלמידיו לטיול של השתטחות על קברי צדיקים בגליל, ערך תפילות מיוחדות בכל מקום. וכך מתאר אחד מתלמידיו את ההשתטחות במקום אחד:

"ומזה הכפר [כפר יסיף שליד עכו] הלכנו... לכפר אחר קרוי ארכה, ושם קבור חושי הארכי... והוא ריע דוד. וישבנו על הקבר יום ו' ולמדנו עליו תורה נביאים וכתובים, וישבנו שם כל יום ו'. בהתבודדות גדולה ולמדנו ענין עצותיו ועניניו עם דוד [שמואל ב', פרקים ט"ו-י"ז], ולמדנו כל התהלים וסליחות בדמעות שלישי על אורך הגלות ועל אף ה' [המגפה] אשר שולח בעיר קדשינו ירושלים."

ויש לשער, לפי הערכות חלק מהספרים, שבהזדמנות השתטחותו עם תלמידיו על המקומות הקדושים בגליל חיבר האור החיים הקדוש את תפילתו זו - תפילה מרטיטה וכאובה על גלות השכינה, עליה אנו מתאבלים בימים אלו של 'בין המצרים':

"יהי רצון מלפניך אבינו מלכנו ידידות אור נפשונו רוחנו ונשמתנו, למען בריתך אשר כרת לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם מלפניך, זכור אהבתנו וחיבתנו והשב שכינתך לבית קדשנו והחזר להשתעשע בנו כימי קדם, כי קשה פרידתך ממנו כפרידת נפשונו מרוחנו, המו מעינו וכלתה נפשונו אל גאולת שכינתך, מתחננים ובוכים לפניך ה' אב הרחמן על גלות השכינה, הושיעה ה' שכינתך ודבק נפשונו באהבתך הנעימה והערבה על נפשונו רוחנו ונשמתנו, ויעול מלכנו בהיכלא אמן כן יהי רצון."

נוער מתמודד. דילמת 'יום ראשון'. מי אני? איך מרגישים את השני? כשאתם עומדים בפרשת דרכים...



ניתן להשיג את הספר

'פרשת דרכים' - 400 עמודים גדושים ברעיונות מקוריים על הפרשיות מהגיליון, בליווי איורים מושכי-עין.

מחיר סמלי לזיכוי הרבים: 10 ₪. לא ניתן להשיג במייל.

לפרטים,

מייל המערכת: abyisrael@gmail.com